PUTOVÁNÍ ŠUMAVOU A BAVORSKÝM LESEM

Dřevařství na Šumavě a v Bavorském lese

1

Délka trasy 1,7 km

Starý jez na Otavě tady, tj, na říčním kilometru 98,9, někdy od 18. století odkláněl vodu postupně do několika vodních zařízení, které stály v osadě Braunov (něm. Braunau nebo Brunau či Branau, též překládáno jako Branov nebo Vranov), která se později stala součástí Dlouhé Vsi. Dnes je část poškozeného dřevěného jezu nahrazena nafukovacím vakem. Pro vodáky je jez téměř nesjízdný, neboť ze staré dřevěné koruny jezu trčí hřeby, a při splouvání by mohlo dojít k poškození lodí.

Na mapě I. vojenského mapování (1764–1768) je již náhon zakreslen. Pohání vodní kolo zdejšího hamru č.p. 44. V roce 1788 je tady hamerníkem Andreas Hatzinger. Zajímavý je název vršku jihovýchodně od hamru s označením v mapě Einsiedlerey a se zakreslenou kapličkou a domem. Mohlo by se jednat o bývalou poustevnu. Na mapě stabilního katastru (1824–1843) slouží náhon k pohonu jednak hamru, a ještě dvou mlýnů č.p. 45 a 46. V té době se zde i na jedné pile řežou prkna. Kromě toho tu stálo pět dominikálních domků.

V roce 1882 kupuje starý hamr Johannes Schell, který sem přišel z německého Hanau am Main, a přestavuje ho na dílnu pro výrobu dřevěného drátu. V roce 1885 spolu se svým

synovcem Theodorem Schellem zahájili výstavbu továrnu na zápalky, své pozdější výrobky nabízejí pod názvem Schell & Neffe, Langendorf (Dlouhá Ves). Občas „zneužívají“ proslulosti konkurenčních sušických zápalek jejich označením Schüttenhofen (Sušice). Zpočátku pracovalo na výrobě sirek pouze 25 dělníků u čtyř zakládacích strojů. První sirky byly kulaté se sírovou hlavičkou, kulaté krabičky měly nálepky pohádkové či karnevalové. Sirky se vyváží i do exotických zemí, snad proto častým motivem nálepek na krabičkách jsou i cizokrajní ptáci či hmyz. Bohužel sirkárna v roce 1888 téměř zcela shořela a musela být vystavěna znovu. Aby neštěstí nebylo málo, o dva roky později se smrtelně zranil Johannes Schell a řízení celé firmy přebírá jeho synovec. Ten rozšiřuje výrobu o žaluzie, špejle do klobás nebo párátka. Jako domácí práce se vyráběly papírové podpalovače dýmek, tzv. fidibusy. Theodorův bratr Louis začíná vyrábět barevné zápalky. Dřevo na výrobu sirek se do sirkárny plavilo starým kanálem. Výroba sirek zde končí v roce 1897. Po roce 1900 se zde vyrábějí cínové folie, uzávěry pro láhve na víno a sekt. V roce 1919 Theodor zemřel ve věku 58 let, jeho stejnojmenný syn a nástupce ovšem zemřel o rok později na zranění způsobená při honu, a tak firmu přebírá další z Theodo-rových synů, elektroinženýr Karl Schell (narozen 19. prosince 1892 ve Staré Dlouhé Vsi, zemřel. 2. června 1945 tamtéž). Ten továrnu modernizuje, v roce 1922 obnovuje výrobu zápalek. Se vzrůstající spotřebou elektrické energie začal modernizovat elektrárnu. Až 70 dělníků buduje několik let nový náhon a mění turbínu. Po modernizaci elektrárny dodává elektrický proud i do obce.

V roce 1934 se Karl Schell oženil s dcerou bývalého majitele sklárny v Anníně Betty Novotnou a tamější sklárny kupuje. Jelikož má dostatek elektrické energie přichází s myšlenkou, tavit s její pomocí surové sklo. Do elektrárny přesto zapojuje ještě další turbínu, s pecí mu pomáhají sklářští odborníci ze severních Čech. Zde tavené sklo se pak vozí k finální úpravě do Annína. V té době to byla teprve druhá elektrická tavicí pec v Československu. Schell za to získal mnohá ocenění, třeba diplom Obchodní a živnostenské komory v Praze či zlatou medaily bruselské výstavy v roce 1936.

V druhé polovině 30. let se píše, že v majetku Karla Schella z Dlouhé Vsi je moderní továrna na zápalky s vlastní dílnou, zátkovnou, novou elektrickou sklářskou tavicí pecí, pila a elektrárna s výkonem 486,5 koňských sil (= 362,8 kilowattů); dále zemědělský podnik s 10 až 12 hospodářskými zvířaty a celkem asi 30 hektarů zemědělské půdy.

V roce 1938 zaměstnávala společnost Schell & Neffe 220 zaměstnanců, pro které Karl připravoval i kulturní a pečovatelské programy. A to vše dokázal za dvě desetiletí, právě v době, kdy končila těžba dřeva a většina místních se tak stala nezaměstnanými.

V té době panoval v Dlouhé Vsi rušný život. Kromě úřadu starosty, kostela se hřbitovem, zde byla základní osmitřídní škola, pošta, lesní úřad, četnická stanice i Raiffeisenbanka. Byly stavěny nejen nové obytné budovy, vznikali i obchody s potravinami, pekařství, řeznictví, zahradnictví a dařilo se i dalším živnostem. Mezi válkami v obci byli 4 řezníci, 3 pekaři 7 hospod a jedno zahradnictví. Svoji živnost zde provozuje také několik ševců a krejčích, 4 tesaři, jeden kovář a jedno klempířství. Pořád se pracuje na starém mlýně s valchou č.p. 46 Jaroslava Hraběte, naopak ukončila provoz místní cihelna, roku 1907 ukončil provoz schwarzenberský pivovar, který měl v roce 1872 nájemkyni Sibylu Pauli a výtoč 36 hektolitrů. Karl Schell podporoval, jak materiálně, tak finančně společenský a kulturní život v obci. Jím zřízený požární sbor s nejmodernějším vybavením se silnou hasičskou stříkačkou, byl považován za nejlepší v okrese. Široko daleko byla známa dechová kapela tohoto továrního hasičského sboru, jehož nástroje byly z velké části poskytovány společností Schell. Již v roce 1929 byl uveden v Schellově sálu první němý film a o dva roky později i zvukový. Divadelní společnosti, kterou Schell miloval, poskytoval bezplatně scénická aranžmá, kostýmy a prostory. Oblíbené byly i některé zkoušky během pracovní doby, a to bez ztráty výdělku, při kterých mohli posluchači-zaměstnanci relaxovat. Kromě ochotníků zde působil tělocvičný spolek Jahn, soubor lidových písní a tanců i turisté zde měli svoji skupinu. Velká skupina místních obyvatel s pravidelně zúčastňovala církevních akcí, oblíbené byly poutě do Sušice ke kapli Svatých andělů strážců, chodilo či jezdilo na Svatou horu u Příbrami, oblíbené byly poutě do Srní nebo do Kašperských Hor k Panně Marii Sněžné.
Když měl 2. 6. 1945 předat továrnu čs. státu, spáchal sebevraždu otrávením. Část rodiny byla odsunuta do Německa. Karlova sestra

Martha si vzala schwarzenberského lesmistra Emila Augusta van den Abele, oba zůstali v Českém Krumlově a jsou zde i pohřbeni. Továrna byla znárodněna, v roce 1950 přiřazena k národnímu podniku SOLO Sušice. Poté se zde vyráběly i okenní rámy nebo např. záchodová prkénka, později také dvojité žebříky, tzv. štafle.

Celý text

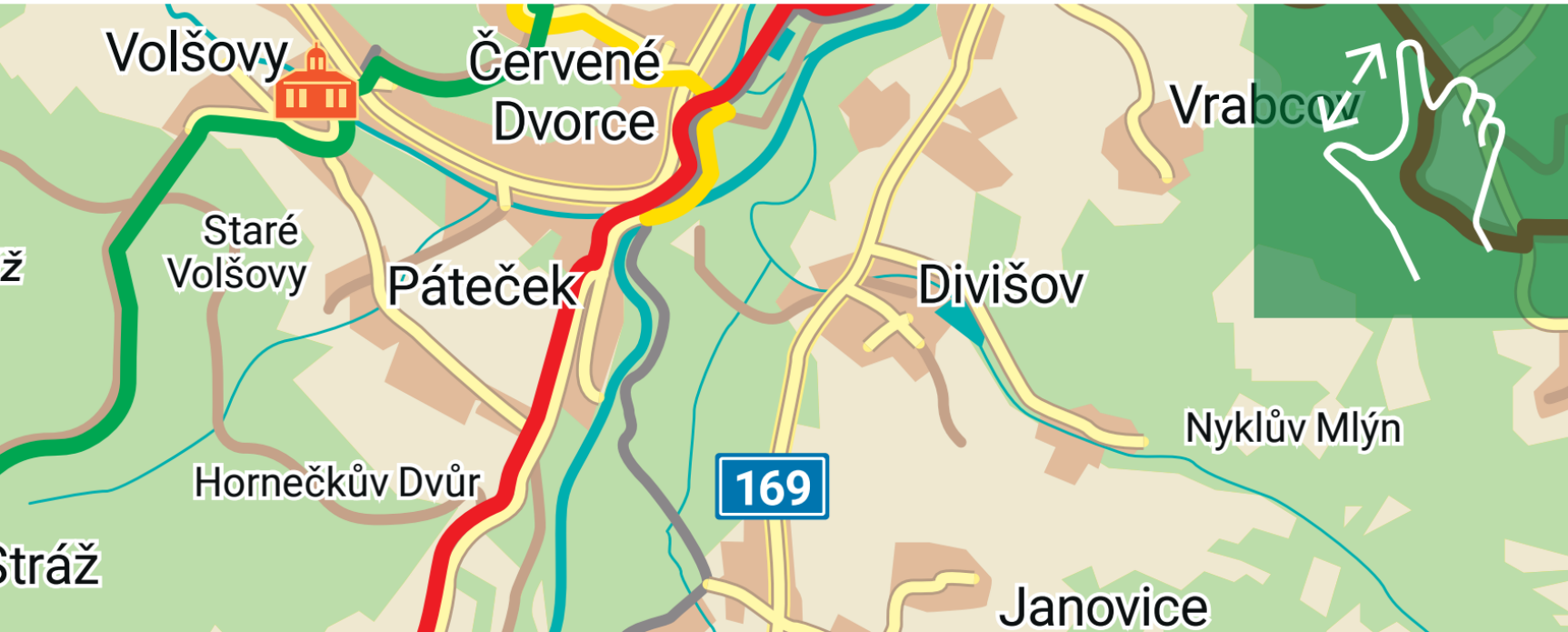

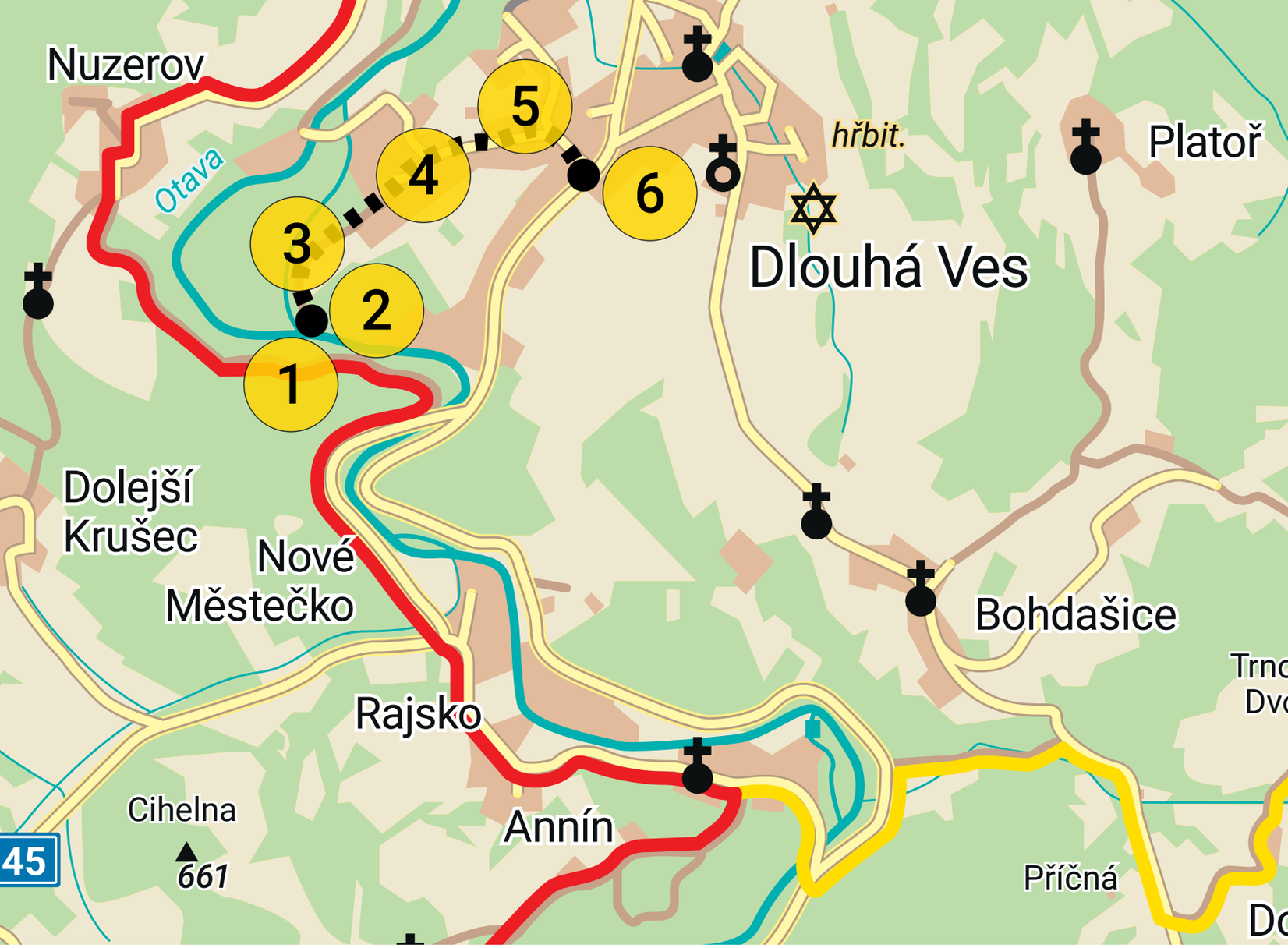

DLOUHÁ VES

REGION ŠUMAVA – BAVORSKÝ LES
FERIENREGION NATIONALPARK
BAYERISCHER WALD – BÖHMERWALD

Ziel ETZ | Cíl EÚS
Freistaat Bayern –
Tschechische Republik
Česká republika –
Svobodný stát Bavorsko
2014 – 2020 (INTERREG V)

Europäische Union
Evropská unie
Europäischer Fonds für
regionale Entwicklung
Evropský fond pro
regionální rozvoj

PUTOVÁNÍ ŠUMAVOU A BAVORSKÝM LESEM

Dřevařství na Šumavě a v Bavorském lese

2

Délka trasy 1,7 km

O druhové skladbě původních šumavských lesů se dozvídáme z pylových analýz sedimentů například ze dna šumavských jezer. Víme, že na konci doby ledové, někdy před deseti tisíci lety, byly na Šumavě dominantními dřevinami borovice a líska. Smrk se zde objevuje někdy před osmi tisíci lety a postupně začíná převažovat i ve středních polohách. Někdy před dvěma tisíci lety je smrk zastoupen v porostu v 40 %, buk a jedle dohromady v 37 %.

Počáteční využití lesů bylo pouze jako zdroj topiva, eventuálně se popel získaný při klučení a žďáření lesů používal jako hnojivo pro nově vytvořená políčka. Později se dřevěný popel používal k výrobě potaše pro sklárny nebo se dřeva vyráběl dehet a kolomaz k mazání kol vozů a k výrobě dřevěného uhlí v milířích. Změna v lesním hospodaření v šumavských lesích nastala, když většinu lesů získávají Schwarzenbergové (krumlovské vévodství a vimperské panství roku 1719, prášilské roku 1798 a Dlouhou Ves roku 1800). Jako lesníci viděli větší zisky z přímého prodeje dřeva než přes sklářskou výrobu. Z důvodů lepší dopravy postavili plavební kanály i celé nové vsi pro další dřevaře.

Až v polovině 18. století byla vyslovena obava z možné nouze o dřevo. V roce 1753 vydává Marie Terezie Řád lesní, který má dbát o „ku zvelebování i zachování lesů směřující péči“. Správa lesů byla v novém řádu podřízena dozoru, bylo zakázáno dřevo neužitečně a nehospodárně vysekávat. Poražené lesy se musely „zamýtiti a zahájiti“. Stromy se směly porážet od listopadu až do konce února. Stavební dřevo se nesmělo prodávat jako palivové a prodej dřeva do ciziny byl možný jen s nejvyšším povolením. Tento řád pak platil až do vydání nového lesního zákona v roce 1852.

Nejstarším způsobem těžby byla tzv. seč toulavá, kdy si každý bral dřevo pro svou potřebu bez nějakého pravidla, většinou silné starší či nemocné stromy. Od začátku 16. století vystřídalo tento způsob seče pasečné hospodářství čili seče na holo, tzn. že některé oddíly lesa byly úplně vymýceny. Stromy se porážely buď v rámci lesní roboty, nebo proti mzdě.

Dřevo se nejdříve prodávalo na stojato, později na vozy. Od 18. století se začíná intenzivně rozvíjet dřevařský obchod. Ceny dřeva i dřevěných výrobků byly velmi nízké.

Dřevo se zpracovávalo nejdříve na místě nebo v blízkosti těžby. Voroplavba je v českých zemích ale známa už ve 14. století.

Zalesňování se zprvu provádělo přirozeným zmlazováním, tedy ponecháním semenáčů. Vzniklé paseky byly oploceny a nesměl se do nich pouštět dobytek. Od druhé poloviny 18. století se začíná zalesňovat setím, později sazenicemi. Jsou zakládány první školky. Až od poloviny 19. století se zalesňuje obalovou sadbou. Pravidelné probírky jsou v Čechách prováděny od 40. let 19. století. Už ve století 16. se zakazuje lesy otvírat uvnitř, aby nedocházelo k vývratům.

Doprava stavebního dřeva k plavení se prováděla v zimě volským potahem na saních nebo povozem. Palivové dřevo se sváželo k plavebním potokům na malých saních – rohatkách. Na ty se vešly až tři prostorové metry dřeva. Při sjíždění velkého svahu se brzdilo tzv. čubou, což bylo pár polen svázaných řetězem, které se táhly po sněhu za sáněmi. Vory se vázaly ve vazištích. Kmeny se svazovaly jednak v tzv. ušení vořinami, do prámů se pak svazovaly houžvemi. Prám byl dlouhý 150 metrů, tři metry široký a sám o sobě obsahoval až 70 kubíků dřeva. Každý prám ovládal při plavení vpředu jeden veslař. K obsluze ještě patřil kormidelník a dva plavci.

V místech, kudy se plavilo palivové dříví, si mohli místní obyvatelé vylovit z vody, většinou zdarma, tzv. potápky, tedy dřevo, které bylo tak nasáklé vodou, že kleslo ke dnu.

Do 18. století se nejvíce dřeva spotřebovala ve sklárnách při výrobě potaše (K_2CO_3). Ta se přidává do sklářského kmene za účelem snížení teploty tání křemene. Na výrobu jednoho kilogramu potaše se spotřebovala tuna až dvě dřeva.

Výroba dřevěného uhlí v milířích na Šumavě je spjata se zpracováním železa. Na Železnorudsku se tavilo železo nejméně od 13. století. V polovině 19. století pak dřevěné uhlí nahrazuje koks. Spotřeba dřeva na výrobu dřevěného uhlí byla opět značná, ročně ho železná huť spotřebovala až 18 tisíc metrů. Nářaďové hamry si vyráběly uhlí samy. Ferdinand Denkscherz si stavěl milíře ještě v 50. letech 20. století.

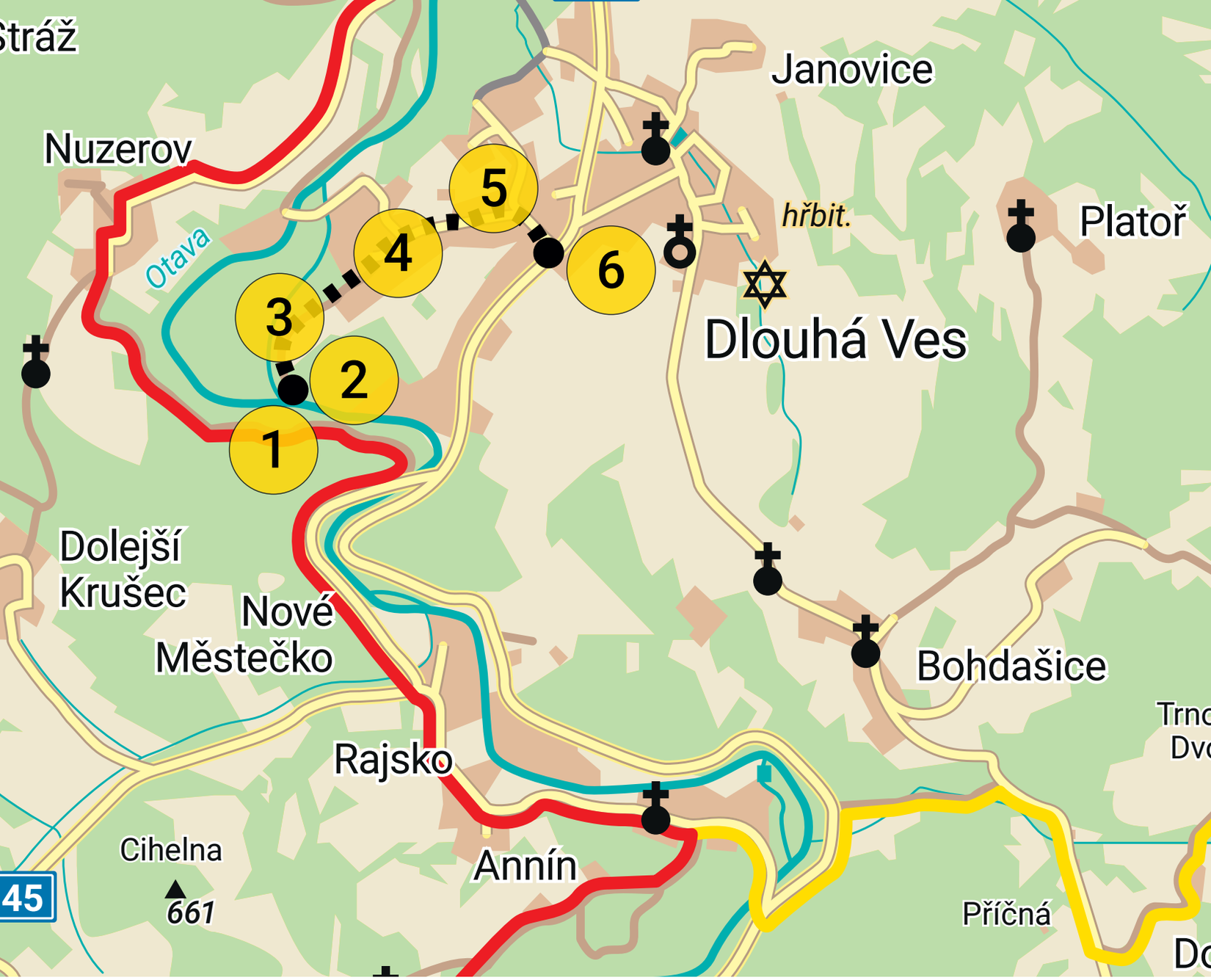

DLOUHÁ VES

REGION ŠUMAVA – BAVORSKÝ LES
FERIENREGION NATIONALPARK
BAYERISCHER WALD – BÖHMERWALD

ZIEL ETZ
CÍL EÚS

Ziel ETZ | Cíl EÚS
Freistaat Bayern –
Tschechische Republik
Česká republika –
Svobodný stát Bavorsko
2014 – 2020 (INTERREG V)

Europäische Union
Evropská unie
Europäischer Fonds für
regionale Entwicklung
Evropský fond pro
regionální rozvoj

PUTOVÁNÍ ŠUMAVOU A BAVORSKÝM LESEM

Dřevařství na Šumavě a v Bavorském lese

3

Délka trasy 1,7 km

Pila ke svému pohonu využívala síly šumavských říček a potoků, které měly po celý rok dostatek vody. Pokud neměly, stavěly se nad mlýny a pilami rybníčky, ze kterých se vypouštěla na mlýnská kola v případě potřeby voda. Většinu sortimentu šumavských pil tvořila prkna (německé označení die Brettsäge = pila na výrobu prken). V zimě či jako doplněk hlavní výroby se na pile vyráběly tře-ba dřevěné bedny různého účelu a velikosti. Z pily byly výrobky vyváženy po cestě potahem většinou k nejbližší vlakové zastávce a vlakem do větších měst.

Tesař sestavoval hrázděné stavby, roubené stavby, dřevěné stropy, krovy, zárubně, dřevěné schody, podlahy. Krov i zalaťoval a pokryl šindelem. Zhotovoval stodolní vrata nebo stavěl ploty. K tomu používal tesařské nářadí jako podtínací a štípací sekyru, klíny a palici, k obrábění trámů širočinu, teslici rovnou i oblou, dláta, pořízy, skoby, měřící nářadí jako olovnici či kružidlo. Ke stavbě stropů používali kuláče, jinde zase tesané trámy a štípané fošny. Časem se někteří specializovali, takže z tesařů, kteří zhotovovali hrubý nábytek, se vyčlenili truhláři, kotečníci a budnaři stavěli krámy a kotce, mostníci stavěli mosty. Lodnáři stavěli lodě, rourníci vrtali dřevěné roury pro rozvod vody. Sekerníci stavěli jednodu-ché stroje, tzn. třeba mlýny. Řemeslo se předávalo v rodině dalším generacím.

Ve středověku se často truhlářům říkalo stolaři, protože výroba stolů, byla jejich hlavní činností. Truhláři se déle specializovali na běžné, umělecké nebo nábytkové. Někteří se podle dalších specializací nazývali stoličníky, lavičníky, kolebečníky nebo postelníky. Někteří šikovní truhláři se stali i řezbáři nebo vyráběli hudební nástroje. Nábytek vyráběli ze smrkového nebo jedlového dřeva, dražší pak z dubu nebo ořechu. Jednotlivé díly nábytku k sobě klížili, díly se dávaly k sobě na sraz nebo se spojovaly zubováním, čepováním a grotováním. Povrchy svých výrobků brousili či tmelili. Laky, oleje a leštidla si dokázali připravit sami. Koláři zhotovovali nejen kola, ale i celé vozy. Často pracovali i s kováři, kteří zhotovovali kovové prvky vozu. Loukotě dělal kolář především z bukového dřeva, ná-boje se dělaly ze dřeva jilmového, kolní špice ze dřeva dubového. Voje se zhotovovaly z mladých jilmů nebo javorů, žebřiny vozu ze dřeva dubového nebo březového.

Dřevěný drát sloužící k výrobě sirek se často vyráběl podomácku, sirkárny pak drát vykupovaly. Dřevěný drát se „tahal“ ze smrkového dřeva. Výroba drátu byla celkem jednoduchá. Zhotovoval se hoblíkem na dřevo s upraveným nožem. Hoblík byl upevněn na koze. Vyrobený dřevěný drát se nechal usušit, poté se vázal do balíčků po 100 kusech.

Později se vyráběl na hoblovacích strojích přímo v sirkárnách. Svázaný drát se krájel na deset centimetrů dlouhá dřívka, která se ve svázaných balíčkách máčela v roztavené síře a fosforu.

I kulaté krabičky na zápalky se často vyráběly podomácku. Dřevěný drát se používal i na výrobu žaluzií.

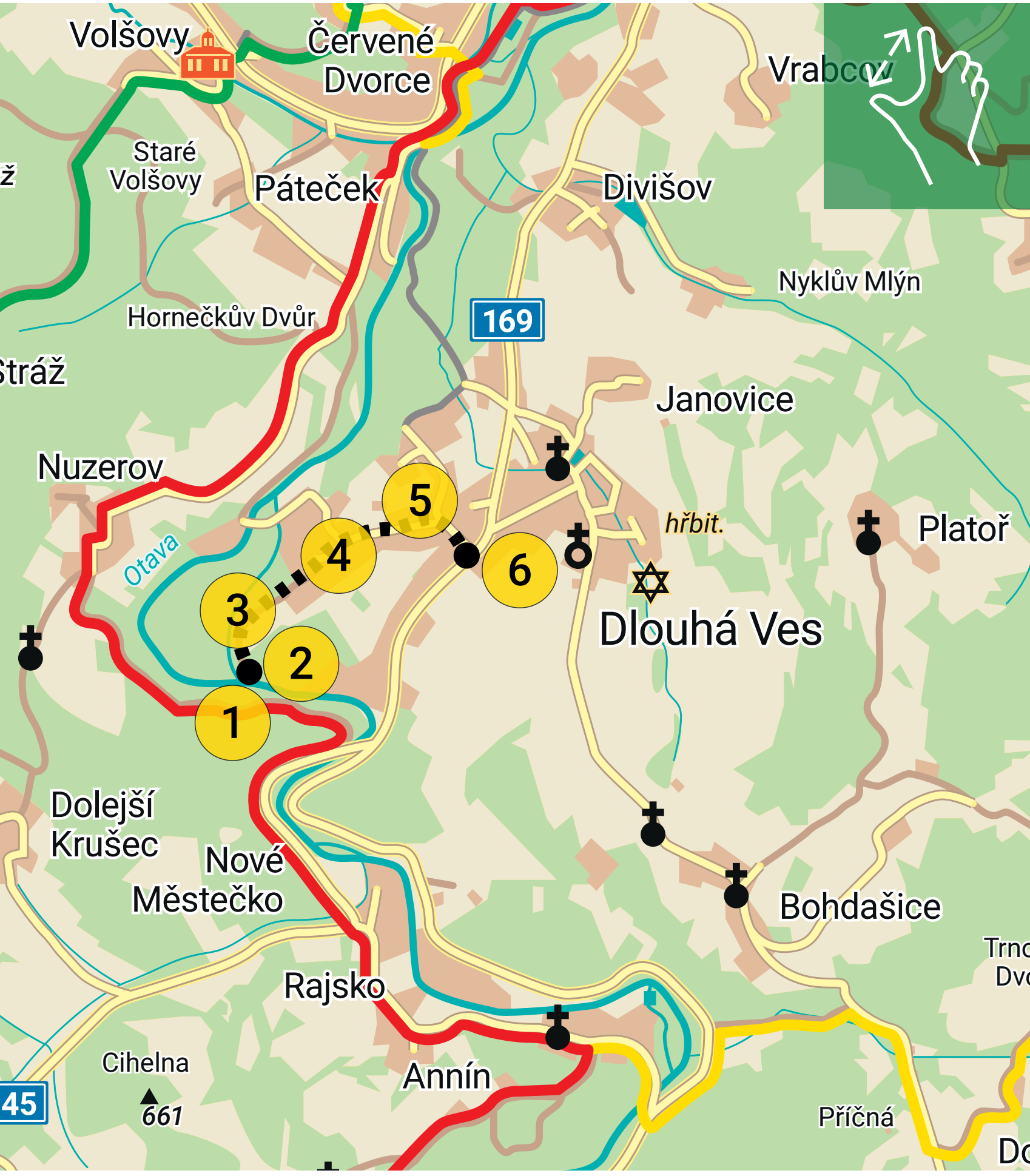
Volšovy
Červené Dvorce
Vrabcov
Staré Volšovy
Páteček
Divišov
Nyklův Mlýn
Hornečkův Dvůr
169
Janovice
Nuzerov
hřbit.
Platoř
Otava
Dlouhá Ves
Dolejší Krušec
Nové Městečko
Bohdašice
Rajsko
Cihelna
Annín
661
45
Příčná

DLOUHÁ VES

REGION ŠUMAVA – BAVORSKÝ LES
FERIENREGION NATIONALPARK
BAYERISCHER WALD – BÖHMERWALD

ZIEL ETZ
CÍL EÚS

Ziel ETZ | Cíl EÚS
Freistaat Bayern –
Tschechische Republik
Česká republika –
Svobodný stát Bavorsko
2014 – 2020 (INTERREG V)

Europäische Union
Evropská unie
Europäischer Fonds für
regionale Entwicklung
Evropský fond pro
regionální rozvoj

PUTOVÁNÍ ŠUMAVOU A BAVORSKÝM LESEM

Dřevařství na Šumavě a v Bavorském lese

4

Délka trasy 1,7 km

Vodní elektrárny řadíme mezi tzv. obnovitelné zdroje energie, tzn. že tento zdroj má schopnost své částečné či úplné obnovy. Kromě vodní energie lze takto obdobně získávat třeba energii sluneční, větrnou nebo energii biomasy. Energie vody je dána využíváním stálého vodního koloběhu na Zemi. Vodní elektrárny využívají při výrobě elektric-ké energie jednak energie potenciální, která závisí na výškovém rozdílu hladin (spádu) a kinetické energie, která závisí na rychlosti vodního proudění. Voda přitékávající do elektrárny předává tyto energie turbíně, která roztočí k ní hřídelí připojený generátor. Mechanická energie rotoru generátoru se působením elektromagnetické energie mění v energii elektrickou.

Výkon turbíny je ovlivněn hlavně spádem toku, průtokem toku a účinností turbíny.

Nejdůležitějším prvkem turbíny je oběžné kolo. Vývoj turbín dal vzniknout několika typům.

Zde v Dlouhé Vsi je použita Francisova turbína, tedy přetlaková turbína s radiálně axiálním prouděním vody přes oběžné kolo. Je to

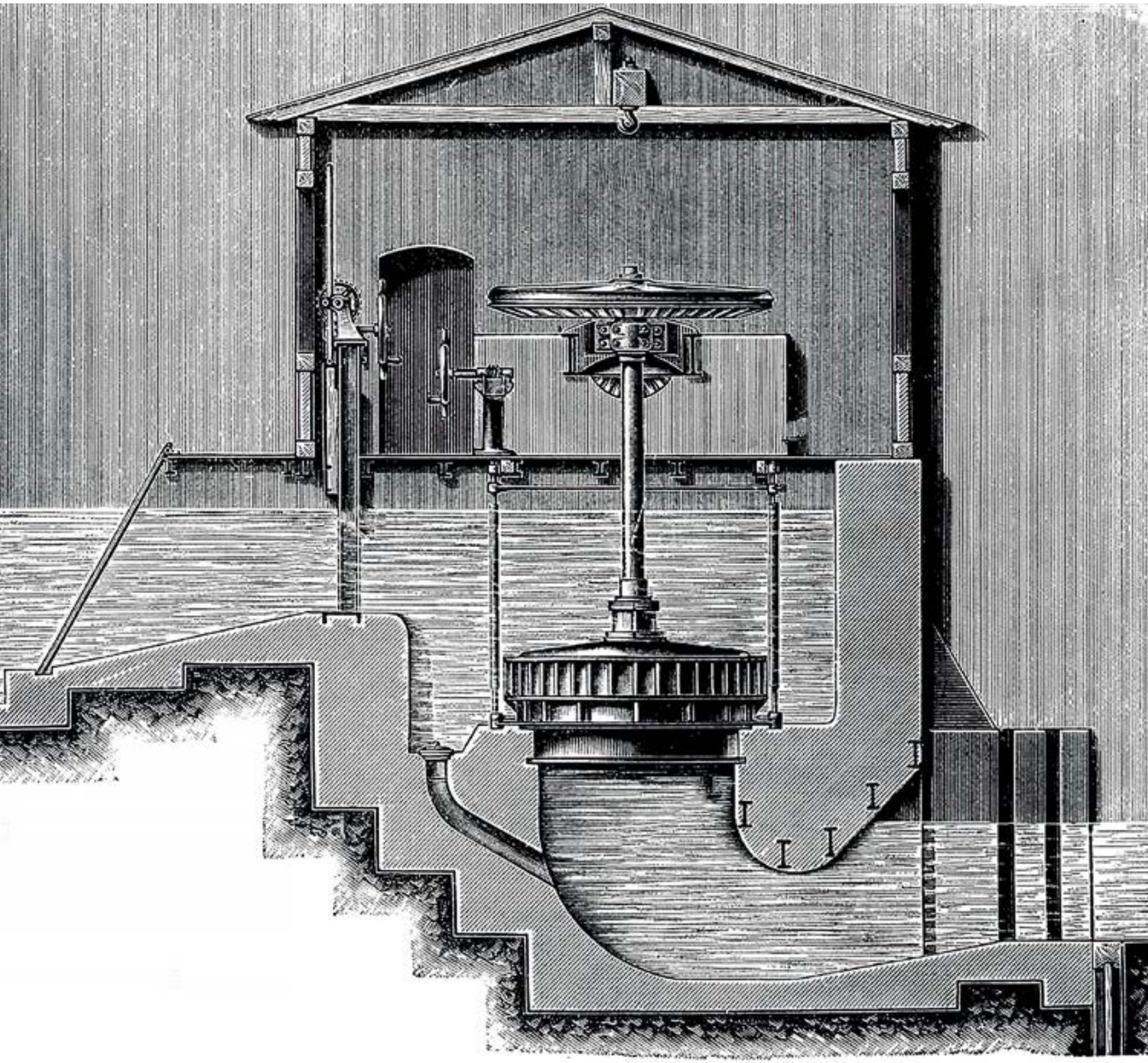

běžná, nejdéle používaná moderní turbína. Dále jsou používány třeba turbíny Kaplanova, Peltonova či Bánkiho. Podle instalovaného výkonu rozdělujeme vodní elektrárny na malé (výkon do 10 MW), jako je ta naše, střed-ní (100 MW) a velké (nad 100 MW). Zdejší elektrárnu můžeme rovněž podle spádu zařadit mezi nízkotlaké, tzn. se spádem do 20 metrů. Dalším atributem možného zařazení elektrárny je její využití vodního toku. Dlouhoveská elektrárna je průtočná a derivační. Tzn. že je zde k vytvoření využívaného spádu použito zkrácení koryta řeky kanálem.

Ke konci roku 2017 bylo v ČR instalováno 1 457 malých vodních elektráren (MVE), z toho přes 1 000 jich přibylo po roce 1989. Celkový výkon těchto elektráren je 351 MW. Jen na řece Otavě, dlouhé 112 kilometrů, bylo zatím postaveno 22 malých vodních elektráren s celkovým výkonem 3,6 MW. Svým instalovaným výkonem 344 kW (reálný výkon 270 kW) je MVE Dlouhá Ves druhou nejvýkonnější a svou roční produkcí 2,166 GWh je dokonce první.

Mezi další části MVE patří přivaděč, většinou tedy kanál přivádějící k turbíně vodu, před turbínou musí být umístěny česle a lapače, které zabraňují vniknutí mechanických nečistot do turbíny, a do původního koryta vracející vodu odpadní kanál.

Jez, který zvyšuje hladinu Otavy a tím odvádí potřebné množství do náhonu (přivaděče) k elektrárně je z větší části tvořen pryžovým válce, naplněným vodou. Zároveň i usměrňuje proud vody do přivaděče. Na začátku náhonu jsou stavidla, která regulují přítok vody a chrání zároveň elektrárnu před velkou vodou. Náhon k vlastní elektrárně je dlouhý 970 metrů. Voda v náhonu se pohybuje rychlostí větší než 3 m/s. Převýšení hladiny náhonu od hladiny Otavy pod elektrárnou je téměř devět metrů. Před vstupem náhonu do objektu elektrárny je instalována šikmá překážka v podobě trámu, který odklání plovoucí předměty nebo v zimě ledy mimo elektrárnu.

Další překážkou zabraňující vniknutí větších předmětů do turbíny jsou hrubé česle. Jejich čištění se provádí pomocí hrábí. Bývalá strojovna byla vybavena synchronním generátorem, ta současná má generátor asynchronní. Vedle strojovny je řídící centrum elektrárny, které dodává elektrickou energii např. sousední továrně.

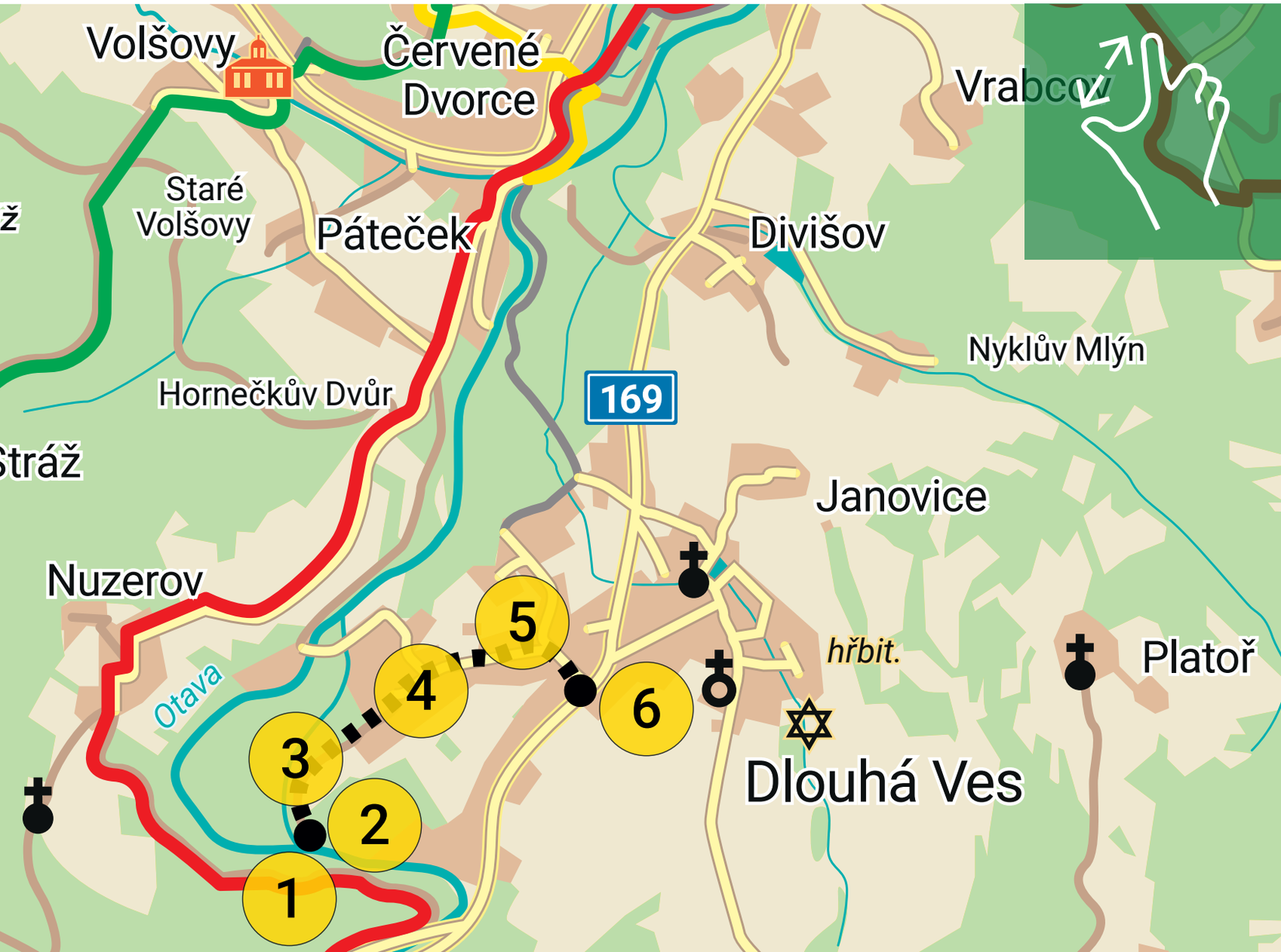

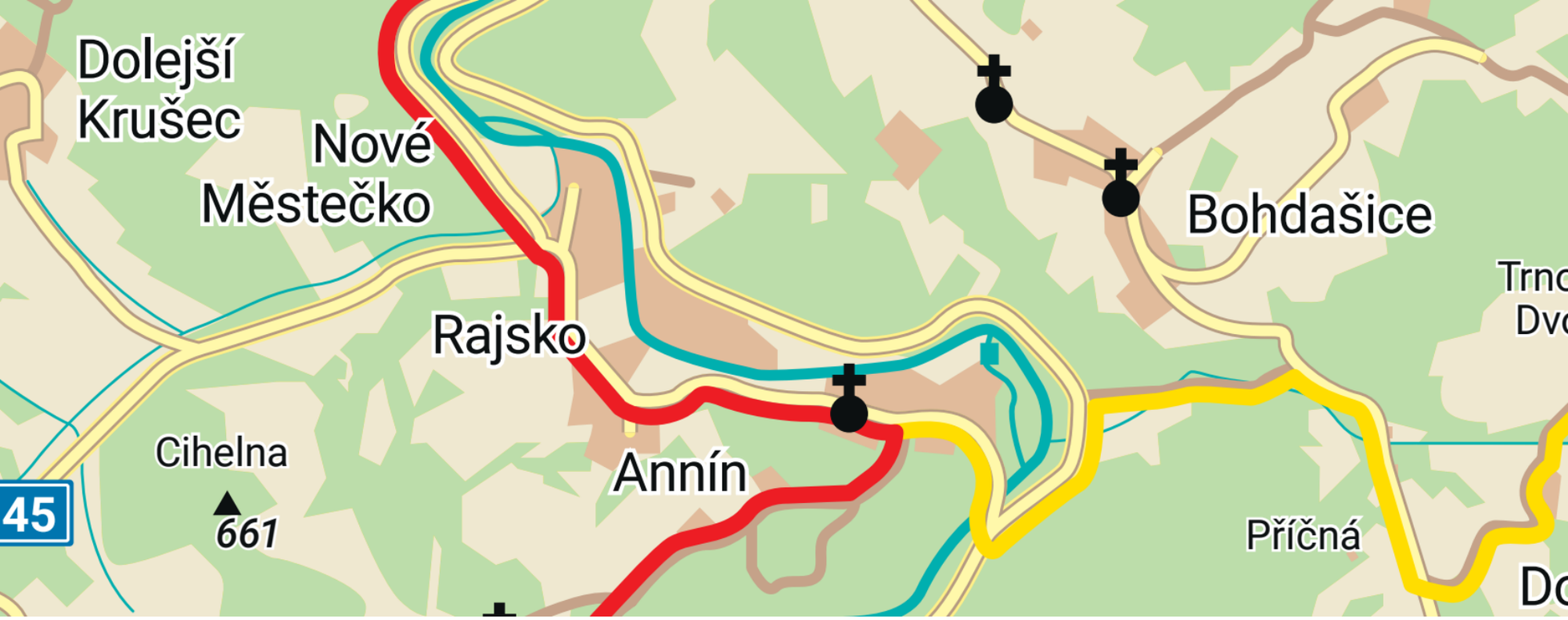

DLOUHÁ VES

REGION ŠUMAVA – BAVORSKÝ LES
FERIENREGION NATIONALPARK
BAYERISCHER WALD – BÖHMERWALD

ZIEL ETZ
CÍL EÚS

Ziel ETZ | Cíl EÚS
Freistaat Bayern –
Tschechische Republik
Česká republika –
Svobodný stát Bavorsko
2014 – 2020 (INTERREG V)

Europäische Union
Evropská unie
Europäischer Fonds für
regionale Entwicklung
Evropský fond pro
regionální rozvoj

Dřevařství na Šumavě a v Bavorském lese

5

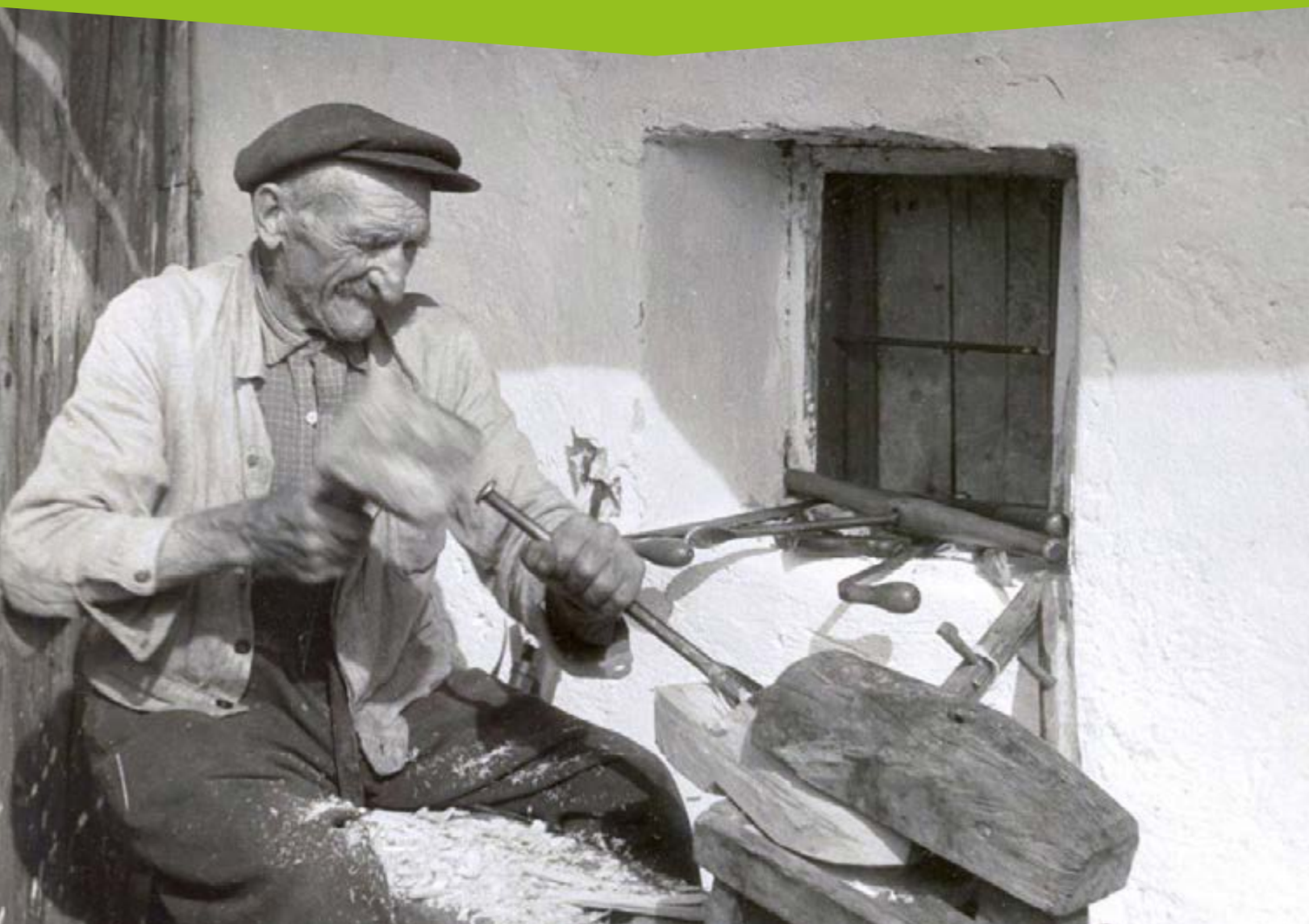

Délka trasy 1,7 km

Hudební nástroje se vyráběly z rezonančního dřeva, kterého bylo na Šumavě až do vichřice roku 1870 dostatek. Zajímavé bylo i využívání dřeva z mrtvých velikánů, které se bez přístupu vzduchu zakryty vrstvou zeminy nerozložily. Toto dřevo bylo jako vzácný poklad vyhrabáváno ze země a používáno nejenom na výrobu hudebních nástrojů, ale i při výrobě lubů řešet. Tyto drobné výrobky se často vyráběly po domácku. Kromě zmiňovaných řešet k nim patřily třeba prkénka k výrobě houslí, kladívková mechanika ke klavírům, hrábě, kosišťata, obuv, výrobky pro kuchyni jako kvedlačky nebo lžíce, loukotě kol, žaluzie, kolovraty a podobně.

Tradičním šumavským zvykem bylo uložení nebožtíka v době, kdy pro zamrzlou půdu nemohl být pohřben, na tzv. umrlčích prknech. Když počasí dovolilo, nebožtíka uložili do země, prkno bylo vyzdobeno, opatřeno jménem zemřelého a umístěno na nějakou křižovatku nebo oblíbené nebožtíkovo místo. Prkno bývalo do hladka ohoblované, smrkové, jedlové nebo i dubové. Po pohřbu zdobili prkno truhláři či řezbáři a malíři. Prkno bylo zakončeno stříškou a druhým konce zaraženo do země.

Jako krytina se v místech, kde byl dostatek dřeva, používal šindel. Ty nejstarší byly dlouhé a široké. Zhotovovaly se z jedlového dřeva. Někdy se kladly na podkladové latě střechy i volně, zatíženy kameny. Později se šindel na jedné straně zkosil šikmo k hraně prkénka a širší strana prkénka se přikládala přes tuto zkosenou. Tyto šindele se přibíjely hřebíčky. Ještě později se začaly vyrábět na péro a drážku. Kvůli ceně dopravy se dříve šindele vyráběly přímo na stavbě. Často si šumavští obyvatelé zhotovovali šindele sami – ty povedenější prodali a ostatní použili pro vlastní potřebu.

Krom dřeváků se vyráběly pro běžné domácí využití i tzv. nejšlata. Jelikož si většina venkovského obyvatelstva nemohla dovolit kožené boty, zhotovovaly se jen z půli kožené a z druhé pak dřevěné. Na zhotovení spodního dílu bot se zpravidla vybíralo jedlové dřevo, pravidelně rostlé a prosté větví. Ve Staré Dlouhé Vsi nejšlata vyráběl v domě č. p. 103 Willibald Müller. Vyráběl je ve svém volnu hlavně pro svou vlastní rodinu, ale i pro příbuzenstvo a známé. Dřevěný díl, dlouhý dle velikosti nohy a tlustý asi 10 centimetrů, se opracovával uchycen v truhlářské stolici nebo v hoblici. Tvar nohy se před vyříznutím předkreslil na dřevo; pilkou byl vyříznut podpatek. Hrubý tvar byl seříznut pořízem, kulatým dlátem zahlouben vnitřek „boty“ a dutým nožem byl celý výrobek zjemněn. Patřičně velká a vytvarovaná kůže byla přibita čalounickými hřebíčky. Kožené okraje nejšlete byly ještě zpevněny koženými pásky. Celodřevěné boty, dřeváky, se vyráběly i z bukového dřeva. Vydržely sice delší dobu, ale byly velmi tvrdé. Voděodolnost se zvyšovala zakouřením hotových dřeváků v komíně. V zimě se prováděla jejich „tepelná úprava“ – vycpávaly se slámou. Výrobce dřeváků se nazýval dřevěnkář.

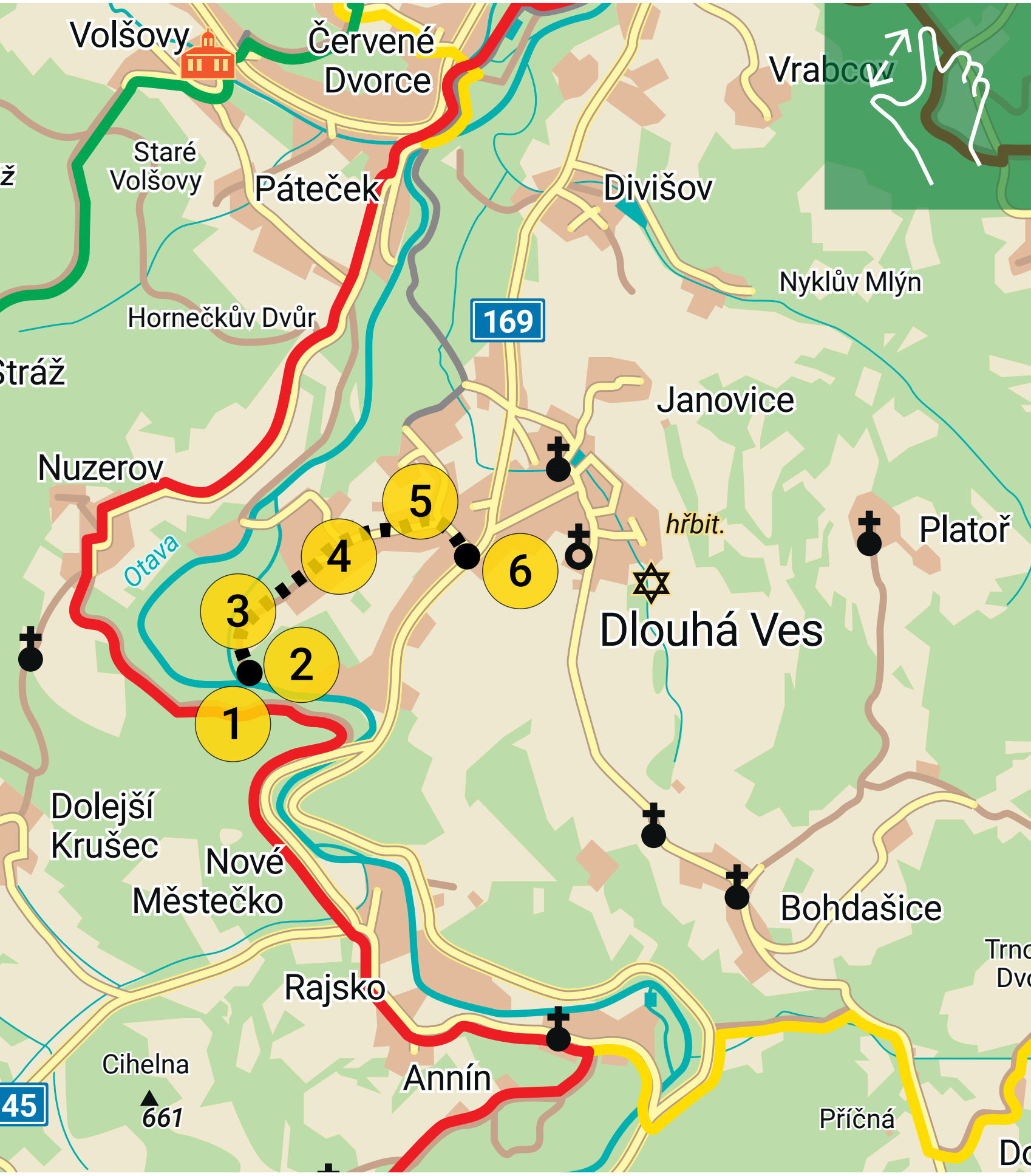

DLOUHÁ VES

REGION ŠUMAVA – BAVORSKÝ LES
FERIENREGION NATIONALPARK
BAYERISCHER WALD – BÖHMERWALD

Ziel ETZ | Cíl EÚS
Freistaat Bayern –
Tschechische Republik
Česká republika –
Svobodný stát Bavorsko
2014 – 2020 (INTERREG V)

Europäische Union
Evropská unie
Europäischer Fonds für
regionale Entwicklung
Evropský fond pro
regionální rozvoj

PUTOVÁNÍ ŠUMAVOU A BAVORSKÝM LESEM

Dřevařství na Šumavě a v Bavorském lese

6

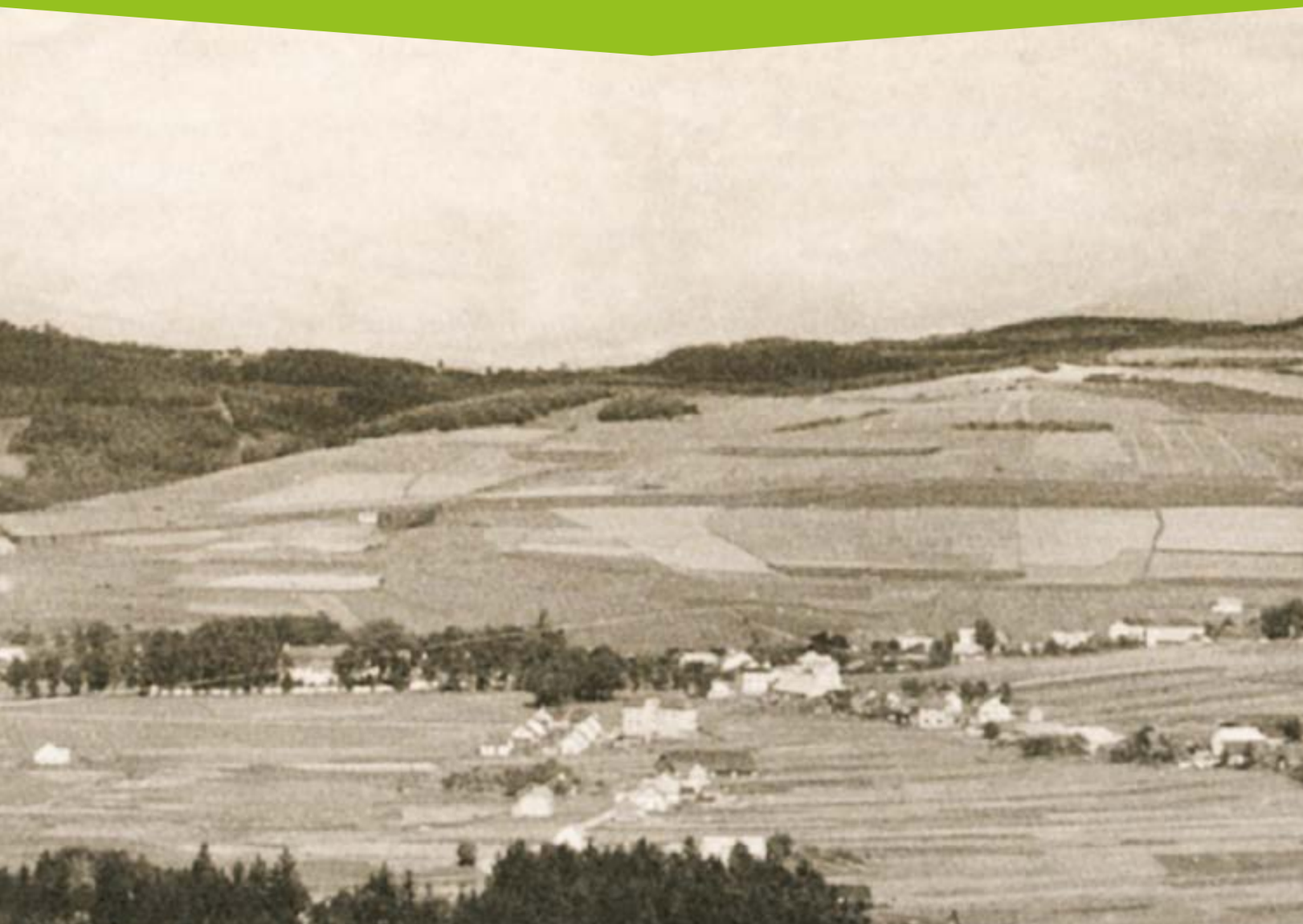

Délka trasy 1,7 km

Obec Dlouhá Ves, vzniklá ve 13. století, zažila nebývalý rozvoj po koupi zdejšího panství Schwarzenberky. Podle smlouvy ze dne 12. července 1800 koupil kníže Josef Schwarzenberg statek Dlouhá Ves za 95 tisíc zlatých a vzápětí spojil s nedávno koupeným prášilským panstvím, přičemž sídlo panství bylo v Dlouhé Vsi a administrativní středisko lesního hospodářství zůstalo v Prášilech. Účelem koupě dlouhoveského panství bylo především mít k dispozici velkou skladovací plochu jako sběrné místo pro dřevo vytěžené v pohraničním lese a získání půdy pro naléhavě potřebné dřevorubce, plavce a pomocné pracovníky při plavení. Jelikož ke zpracování a plavbě dřeva potřeboval, jak odhadoval Ing. Rosenauer, 312 dřevařů, začal roku 1803 na kraji Dlouhé Vsi s výstavbou 22 dvojdomů pro 44 rodin. Tato nová část se začala nazývat Novou Dlouhou Vsí, na rozdíl od původní zástavby, která byla nazývána Starou Dlouhou Vsí. Nové kvalifikované pracovníky získal především náborem z Bavorska, ale i Tyrolska a Štýrska. Každý nový osadník získal vedle bytu i stáj pro dvě krávy, mladý skot a drůbež, krom toho mi byla přidělena i stodola a kůlna před domem. Za domem získal pak dva korce zahrady do vlastnictví a pět korců luk do pronájmu. Zato byli noví osadníci povinni pracovat jako dřevaři a nesměli přijmout žádnou jinou práci. Nové Dlouhé Vsi se dle původu osadníků říkalo lidově Ba-vorské domky, nářečně „Bojerhäusla“.
I po sto letech mluvili zdejší osadníci jiným dialektem než ve Staré Dlouhé Vsi. Lišili se i životními návyky. Jejich životy byly i na tehdejší dobu velmi těžké. Po skončení jarních polních prací se muži i s ženami a dětmi, společně se svými kravami, kozami, kuřaty, psy a kočkami vydávali do horského lesa vzdáleného v průměru 35 kilometrů. Z narychlo postavených lesních chatrčí odcházejí každý den muži za těžkou dřevorubeckou prací, zatímco ženy se staršími dětmi zajišťují jídlo a starají se o hospodářská zvířata. V létě se ženy vracely do Dlouhé Vsi samy a spolu se staršími obyvateli sklízely sena z luk a z polí obilí.
Po této práci odcházely, naloženy těžkými zásobami jídla znovu do lesa. Jedna žena, Theresia Anger, jednou nesla v nůši půl centnýře mouky a půl roku staré dítě v ná-ručí z Dlouhé Vsi až na Březník (Pürstling) devět hodin. Během let byly v lesích vystavěny opravdové dřevařské osady novodlouhoveských obyvatel, pojmenovaných podle nich, jako byly Hetzendorf, Josefsstadt, Golihütten, Schoußlhütte nebo Bartlseppnhütte. Po vytěžení dřeva byly opuštěny a les je brzy pohltil. Až koncem podzimu se ženy vraceli domů, zatímco muži se připravovali na blížící se „zimní vlak“. Pečlivou prací bylo dřevo vytěžené v létě taženo ručně sáněmi „sněhovými dráhami“ do plavebních potoků.

S tajícím sněhem, začínalo brzké jarní plavení dřeva k velkému skladišti v Dlouhé Vsi. Zde dělníci házeli švihem pomocí plavebních háků (tzv. Grisbeiles) plovoucí dřeva z vody na břeh. Tam se dřevo třídilo a znovu hromadilo. V tomto meziskladu dřevo oschnulo, a tak se zabránilo se velkým ztrátám způsobeným potápěním nasáklého dřeva při další plavbě.

Když v polovině 19. století železnice v Praze vytlačila dřevo uhlím, plavení dřeva se zpomalilo, a v roce 1860 bylo zcela ukončeno. Vzhledem k nedostatku dalších dopravních tras z lesních oblastí Poledníku, Ždánidel, Roklanu a Luzného byla plavba dřeva až do skladiště Dlouhá Ves nedotčena, a to až do druhé světové války. Roční celková těžba dřeva byla v těchto letech přibližně 80 000 m3 z toho bylo asi 30 000 prostorových metrů metrového dříví, jehož doprava byla v běžných letech svěřena vodní cestě. V kalamitních letech, jako byl rok 1931, kvůli vichřici a krupobití, to bylo celkem 131 000 prostorových metrů, tj. maximální množství, které bylo kdy vytěženo, doplaveno a vytaženo na skladiště v Dlouhé Vsi. Pro obyvatele Dlouhé Vsi byla tato mimořádná roční plavba vítanou sezónní prací. Při přepravě prodaného dříví ze skladiště do vlakového nákladiště v Sušici byly využity nejen povozy knížecího, později státního statku, ale také povozy sedláků z Dlouhé Vsi a okolí.

Když po roce 1848 došlo k zrušení nevolnictví, chtěly si obyvatelé Nové Dlouhé Vsi nechat zaregistrovat pronajatý a přislíbený pozemek o 5 korcích jako svůj majetek. Výsledkem byl proces s knížecí administrativou, který trval několik let. Dlouhoveským došly peníze. Většina z nich tedy uzavřela dohodu se správou. Pouze dvanáct pokračovalo v procesu, ale prohrálo. Těm, co při prohráli, bylo odebráno 250 metrů čtverečních kolem domu a přerozděleno většinou sousedům, kteří byli ochotni spor urovnat. Jelikož zástupci poražené strany již nemohli pracovat v knížecích lesích, byli nezaměstnaní a ve velké nouzi.

Skvělá doba plavení skončila, najednou se všichni ti dřevaři už nepotřebovali, a tak si Dlouhoveští museli najít novou práci. Vzhledem k rozvíjející se industrializaci byly v Sušici postaveny dva závody na výrobu zápalek (Fürst a Scheinost), tři kožedělné závody a továrna na obuv (Schwarzkopf). Každý den se mnoho lidí dostávalo do Sušice ve svých „Neischln“ (nejšle nebo mejšle, dřevěné pantofle) čtyři kilometry tam a zpátky. Jelikož jsou mzdy velmi nízké, vyráběli doma i krabičky na zápalky, 1 000 kusů za 6 korun. Dospělí pracovníci pracovali 12 hodin denně, k tomu museli připočítat i dvě hodiny cesty a domácí práci.

Starší děti často museli doma táhnout pluh a při sklizni i samotný vůz, protože krávy šetřili kvůli mléku nebo proto, že nemohli být vyvedeny z lesa. Čtyři až šest metrů dlouhé lano je rozdvojeno ve vzdálenosti dvou metrů, takže konci každý tahají dvě osoby.

Výše zmiňovaná nejšlata (něm. Neischln) vyráběl ve Staré Dlouhé Vsi například Willibald Müller z domu č.p. 103. Jejich výrobu popsal jeho synovec, zdejší rodák, Willi Jung v šumavské ročence Böhmerwäldler Jahrbuch 2006 (v překladu Jana Mareše, Kohoutí kříž): „Jak snad každý ví, byla u nás na Šumavě opravdová spousta dřeva. Stejně tak tu ale existovalo mnoho lidí, kteří si prostě nemohli dovolit kožené boty. Nu a došlo zase na dřevo, ze kterého se dala vyrábět obuv, které se

tady říkalo „Neischl“ (odpovídá to českému nářečnímu výrazu „mejšlata“ jako označení páru dřeváků – pozn. překl.). Navíc byla při práci podstatně praktičtější, než by byla jakákoli kožená. Musilo ovšem jít o pečlivě vybrané jedlové dřevo, které bylo pěkně rostlé a nemělo nijaké větve.

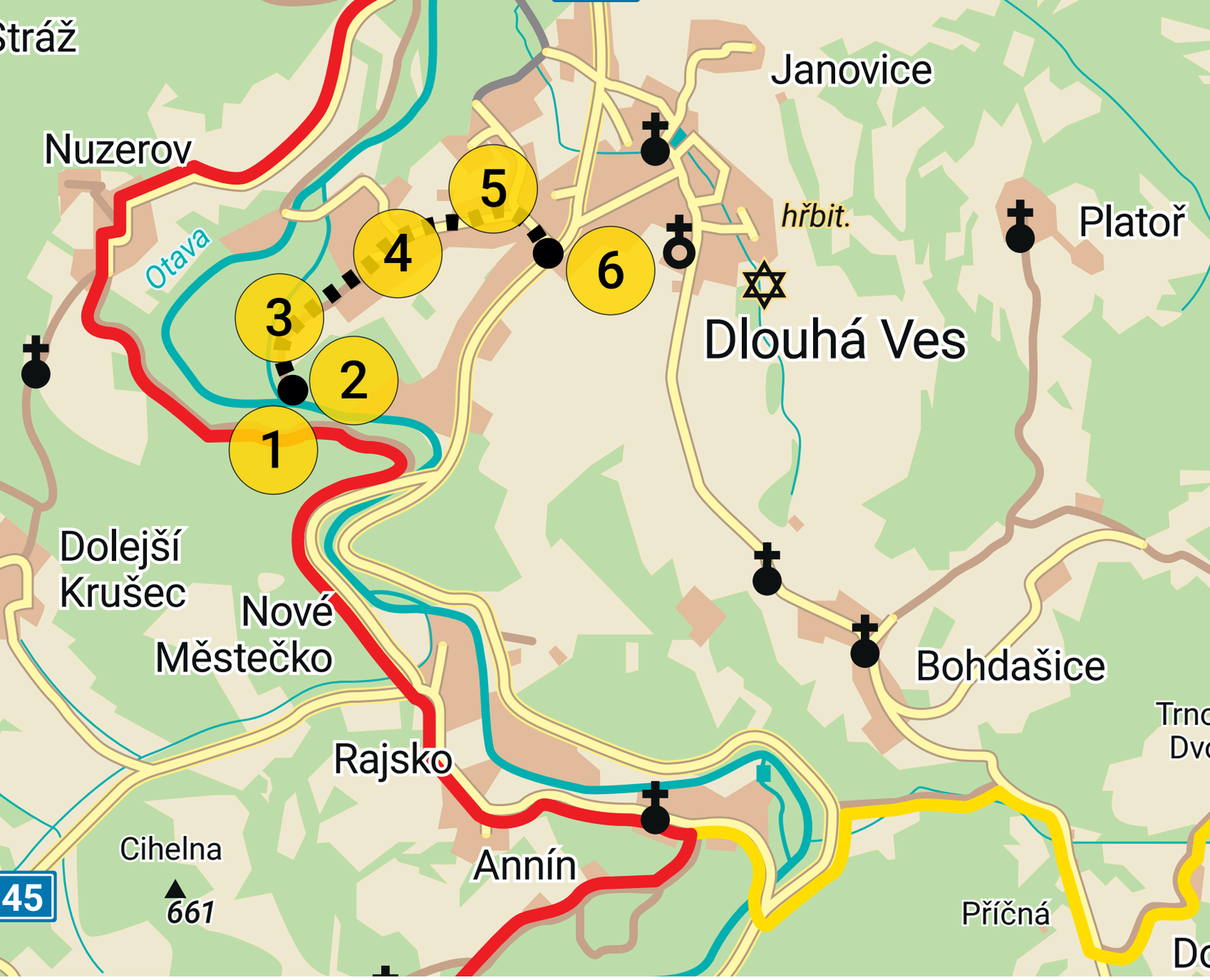

DLOUHÁ VES

REGION ŠUMAVA – BAVORSKÝ LES
FERIENREGION NATIONALPARK
BAYERISCHER WALD – BÖHMERWALD

ZIEL ETZ
CÍL EÚS

Ziel ETZ | Cíl EÚS
Freistaat Bayern –
Tschechische Republik
Česká republika –
Svobodný stát Bavorsko
2014 – 2020 (INTERREG V)

Europäische Union
Evropská unie
Europäischer Fonds für
regionale Entwicklung
Evropský fond pro
regionální rozvoj